

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11.04.1969, sp. zn. 8 Cz 4/69, ECLI:CZ:NS:1969:8.CZ.4.1969.1

Číslo: 70/1969

Právní věta: Organizace (popř. i občan), která půjčí občanovi motorové vozidlo, zůstává provozovatelem tohoto motorového vozidla v zásadě odpovědným za škodu vyvolanou zvláštní povahou jeho provozu. Není-li jeden ze dvou účastníků střetu provozů provozovatelem, nepřichází v úvahu vypořádání vzniklé škody podle § 431 o. z. Způsobí-li škodu provozovatel a třetí osoba (dochází-li k souběhu dvou odpovědnostních principů - objektivního principu a principu zavinění), může soud rozhodnout, že za ni odpovídají společně a nerozdílně.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 11.04.1969

Spisová značka: 8 Cz 4/69

Číslo rozhodnutí: 70

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody, Odpovědnost za škodu způsobenou provozem motorových prostředků

Předpisy: 99/1963 Sb. § 135

§ 136 40/1964 Sb. § 420

§ 427

§ 428

§ 431

§ 438

§ 441

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 70

Organizace (popř. i občan), která půjčí občanovi motorové vozidlo, zůstává provozovatelem tohoto motorového vozidla v zásadě odpovědným za škodu vyvolanou zvláštní povahou jeho provozu.

Není-li jeden ze dvou účastníků střetu provozů provozovatelem, nepřichází v úvahu vypořádání vzniklé škody podle § 431 o. z.

Způsobí-li škodu provozovatel a třetí osoba (dochází-li k souběhu dvou odpovědnostních principů - objektivního principu a principu zavinění), může soud rozhodnout, že za ni odpovídají společně a

nerozdílň.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 11. 4. 1969, [8 Cz 4/69.](#))

Žalobce V. K. uplatnil proti žalovaným L. Š. a M. M. nárok na náhradu škody na zdraví, kterou utrpěl při střetu jím řízeného motocyklu s motocyklem, který řídil prvý žalovaný a na kterém jel druhý žalovaný jako spolujezdec.

Rozsudkem okresního soudu v Chrudimi z 28. 2. 1968 byl prvý žalovaný uznán povinným zaplatit žalobci částku 9.278,40 Kčs; v ostatním - zejména též zcela proti druhému žalovanému - byla žaloba zamítnuta.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že byl rozsudkem okresního soudu porušen zákon a zrušil jej.

Z odůvodnění:

Odpovědnost provozovatelů motorových vozidel za škodu, jež je upravena v ustanovení § 427 o. z., je nepochybně odpovědnostní objektivní; za škodu vyvolanou zvláštní povahou provozu odpovídá zásadně provozovatel motorového vozidla bez zřetele na zavinění. Střetnou-li se provozové dvou nebo více provozovatelů a jde-li o vypořádání mezi nimi, odpovídají podle účasti na způsobení vzniklé škody (§ 431 o. z.).

V této věci šlo o posouzení odpovědnosti účastníků za škodu, která vznikla ze vzájemného střetu motocyklů dne 16. 7. 1966 na křižovatce ulic v Ch. Okresní soud zjistil, že ke škodě na zdraví žalobce došlo při střetu motocyklu řízeného žalobcem s motocyklem řízeným prvým žalovaným a posuzoval nárok žalobce proti tomuto žalovanému jako řidiči a provozovateli motocyklu podle § 432 o. z.; účast prvního žalovaného na způsobení škody hodnotil 80 %, zatímco účast žalobce 20 %. Pokud jde o nárok žalobce proti druhému žalovanému, okresní soud vycházel zřejmě z toho, že odpovědnost provozovatele (prvního žalovaného) vylučuje odpovědnost třetí osoby.

Pro uvedené právní závěry - zejména pro posouzení míry účasti žalobce a prvního žalovaného na způsobení vzniklé škody, jakož i pro úsudek o nedostatku odpovědnosti druhého žalovaného na vzniku škody (který jako spolujezdec prvního žalovaného bez souhlasu a snad i bez vědomí prvního žalovaného dal nesprávně rukou znamení o odbočování) - nezjednal si však okresní soud potřebné skutkové podklady.

To platí především ve vztahu k základní otázce - otázce odpovědnosti účastníků řízení za škodu vzniklou při střetu motocyklů řízených žalobcem, popř. prvým žalovaným. Aby bylo možno spolehlivě vymezit tuto odpovědnost, bylo nutno blíže objasnit údaj žalobce, obsažený v jeho výpovědi a v protokolu o nehodě, že totiž dne 16. 7. 1977 nejen na vlastním motocyklu, nýbrž na motocyklu, který si vypůjčil v půjčovně průmyslového zboží. Občanský zákoník neobsahuje v ustanoveních o úpravě odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků bližší ustanovení o tom, kdo je provozovatelem motorového vozidla ve smyslu § 427 odst. 2 o. z., zejména neobsahuje ustanovení obdobné ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 63/1951 Sb. o odpovědnosti za škody způsobené dopravními prostředky; podle tohoto ustanovení se v pochybnosti mělo za to, že provozovatelem dopravního prostředku je jeho vlastník nebo každý spoluvlastník. Se zřetelem k tomu vyvstává otázka, jak je třeba posuzovat - za předpokladu, že si žalobce skutečně půjčil motocykl u výpůjční organizace ve smyslu § 257 a násl. o. z. - právní vztah vzniklý střetem tohoto motorového vozidla s jiným. Ze srovnání ustanovení § 427 odst. 2 o. z. s ustanovením § 430 o. z. je nutno odvodit, že vlastník, který půjčí motorové vozidlo jinému občanovi, zůstává jeho provozovatelem a v zásadě také odpovědným za škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto motorového vozidla. Místo provozovatele

by odpovídal někdo jiný pouze tehdy, když by použil dopravního prostředku bez vědomí nebo proti vůli provozovatele (§ 430 odst. 1 o. z., první věta). Jestliže by však žalobce nebyl provozovatelem, nebylo by zřejmě možno opřít jeho nárok na náhradu škody proti žalovaným jako řidiči a spolujezdci jiného motorového vozidla o ustanovení § 431 o. z., neboť toto ustanovení předpokládá, že „jde o vypořádání mezi provozovateli“. Pro jiný případ uvedeného ustanovení nelze použít, zejména ne tehdy, jestliže byl pouze jeden z účastníků střetu provozovatelem, zatímco druhý nikoli. Nárok žalobce na náhradu škody proti prvnímu žalovanému by bylo tedy možno posuzovat podle ustanovení § 427 o. z.

Odpovídal-li by první žalovaný podle § 427 o. z. (tzn. bez ohledu na zavinění), mohl by být odpovědnosti zproštěn – kromě případu uvedeného v § 430 o. z. – pouze ve dvou případech, především tehdy, když by bylo prokázáno, že škoda byla způsobena okolnostmi, které neměly původ v provozu, a že jí nemohlo být zabráněno ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat (§ 428 o. z., druhá věta). Podle dosavadních výsledků řízení došlo ke střetu motocyklů hlavně proto, že druhý žalovaný jako spolujezdec prvního žalovaného bez souhlasu a snad i bez vědomí prvního žalovaného dal nesprávně rukou znamení o odbočování, čímž žalobce uvedl v omyl, že motocykl řízený prvním žalovaným – ač pokračoval v jízdě v přímém směru – bude odbočovat. Tyto výsledky nasvědčují (zejména též se zřetelem k ustanovení § 25 odst. 1 tehdy platné vyhlášky č. 141/1960 Sb., podle něhož řidič odpovídá za chování osob dopravovaných ve vozidle) tomu, že event. zproštění prvního žalovaného odpovědnosti ve smyslu § 428 o. z. (druhé věty) nepřichází v úvahu. Dále by mohl být první žalovaný zproštěn odpovědnosti tehdy, když by bylo prokázáno, že škoda byla způsobena zcela nebo zčásti zaviněním poškozeného, tj. žalobce (který by byl povinen jí v důsledku toho zcela nebo zčásti nést sám). Ovšem v této souvislosti je nutné souhlasit se stížností pro porušení zákona v tom, že okresní soud, který vycházel z toho, že žalobce si škodu zavinil z 20 %, neměl pro tento závěr dostatečný skutkový podklad. I bez zřetele na případnou odpovědnost druhého žalovaného, která nebyla uznána, měl okresní soud podrobněji odůvodnit, proč usuzoval, že žalobce odpovídá za škodu z 20 %, první žalovaný z 80 %. Stanovení poměru odpovědnosti není otázkou „volné úvahy“, jak by vyplývalo z odůvodnění rozsudku okresního soudu, nýbrž úvahy opírající se o náležité objasnění všech skutečností, týkajících se střetu provozů; ty ve svém souhrnu mohou vést i k zproštění odpovědnosti žalovaného, nebo naopak mohou svědčit spoluzavinění žalobce. Teprve náležité zhodnocení všech zjištěných skutečností z uvedených hledisek dovolí soudu odpovědný závěr v tom směru, jakým dílem je dána odpovědnost účastníků řízení, popř. jakým dílem je třeba vymezit spoluzavinění žalobce. O použití ustanovení § 136 o. s. ř. (podle něhož soud určí výši nároků podle své úvahy, lze-li jí zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li jí zjistit vůbec) nešlo, když výše nároků byla – zejména za použití znaleckého důkazu – zjistitelná. Přesto vyvstaly určité pochybnosti o výši nároku, týkající se náhrady na ztížení společenského uplatnění (§ 444 o. z.); okresní soud uvedl při hodnocení této náhrady částkou 15 Kčs za jeden bod, že u žalobce – kromě jiného – není uplatnění v práci „již takové“ jako před úrazem. Takový závěr nemá však žádný podklad ve skutkovém zjištění (nehledě k jeho neurčitosti), neboť zejména znalec se nevyjádřil blíže k lékařským předpokladům zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění a okresní soud se nevypořádal s tím, že podle potvrzení zaměstnavatele si žalobce vydělává v zaměstnání více po zranění než před tím.

Okresní soud zamítl žalobu v celém rozsahu proti druhému žalovanému. Z odůvodnění rozsudku plyne toliko, že podle názoru okresního soudu odpovědnost provozovatele za škodu vyvolanou zvláštní povahou provozu, jež je objektivní odpovědností, vylučuje odpovědnost třetí osoby; takový názor nemá však opory v zákoně. Z obsahu dosavadního řízení naopak – zvláště se zřetelem k výsledku trestního řízení, jež bylo vedeno proti druhému žalovanému (druhý žalovaný byl v tomto řízení uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák.) – se podává, že chování druhého žalovaného, jenž měl označit směr další jízdy motocyklu, řízeného prvním žalovaným, je nutno brát do souvislosti se střetem motocyklů; ostatně soud v občanském soudním

řízení je odsuzujícím trestním rozsudkem v otázce zavinění podle § 135 odst. 1 o. s. ř. vázán. Je tedy v zásadě dána odpovědnost druhého žalovaného za škodu, i když samozřejmě podle obecných ustanovení občanského zákoníku o náhradě škody (§ 420 o. z.).

Způsobí-li škodu více občanů, odpovídají za ni podle své účasti na způsobení škody, pokud zákon nestanoví jinak (§ 438 odst. 1 o. z.); v odůvodněných případech může soud rozhodnout, že ti, kteří škodu způsobili, odpovídají za ni společně a nerozdílně (§ 438 odst. 2 o. z.). Uvedené ustanovení je nepochybně ustanovením obecné povahy, které platí jak pro případ odpovědnosti za zavinění, tak i pro případ odpovědnosti bez zřetele na zavinění; přitom z žádného ustanovení občanského zákoníku nelze dovodit, že by tato společná odpovědnost byla vyloučena v případě odpovědnosti za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků. Je to možné, aby vedle provozovatele (§ 427 odst. 1 o. z.), popř. vedle poškozeného (§ 441 o. z.) odpovídala ještě další osoba, která se na vzniku škody podílela. Odpovídá-li však za škodu více osob, z nichž provozovatel na základě objektivního principu, jiné osoby na základě principu zavinění, odpovídá provozovatel za veškerou škodu (samozřejmě se zřetelem k ustanovení § 441 o. z. o zavinění poškozeného), zatímco třetí osoba, která není ani provozovatelem ani poškozeným, odpovídá podle obecných ustanovení občanského zákoníku, tj. jen v rozsahu jejího zavinění na způsobení škody. Tato třetí osoba - je-li nárok na náhradu škody uplatněn vůči ní i vůči provozovateli současně - může být uznána povinnou nahradit škodu v uvedeném rozsahu společně a nerozdílně (§ 438 odst. 2 o. z.) s provozovatelem; kombinaci dvou odpovědnostních principů lze považovat za „odůvodněný případ“ ve smyslu citovaného zákonného ustanovení.

Dosavadní řízení trpí tedy neúplností, která nedovolovala zaujetí právního názoru, jenž byl vysloven v rozsudku okresního soudu. Pro posouzení míry odpovědnosti obou žalovaných, především též druhého žalovaného, se měl okresní soud vypořádat s obsahem spisu, v němž bylo vedeno trestní řízení proti druhému žalovanému, a podle potřeby provést i důkaz znalcem z oboru automobilismu. Mělo být též skutkově objasněno, jak účastníci a zejména žalovaní přijížděli na křižovatku, neboť řazení do příslušného dopravního pruhu by mohlo být projevem snahy řidiče buď odbočovat vpravo nebo pokračovat v jízdě přímým směrem (srov. § 12 odst. 2 vyhlášky č. 141/1960 Sb.). Poněvadž první žalovaný řídil motocykl - skútr, který je vybaven blikáčem, stačilo, aby upozornil na změnu směru jízdy příslušným světelným znamením; lze-li vycházet z toho, že blikáče nefungovaly během jízdy, bylo především povinností prvního žalovaného jako řidiče dát včas a zřetelně najevo znamení pro změnu směru jízdy. Ovšem úmysl obou žalovaných o směru jízdy nebyl zatím zcela spolehlivě objasněn, byť je nepochybně z hlediska jejich účasti na způsobení škody významný. Odpovědnost druhého žalovaného - i když šlo o osobu dopravovanou motorovým vozidlem - nevyklučuje samo ustanovení § 25 odst. 1 vyhlášky č. 141/1960 Sb. o odpovědnosti řidiče za chování osob dopravovaných ve vozidle; jde o ustanovení vyhlášky upravující pravidla silničního provozu, jež má pouze zdůraznit postavení a odpovědnost řidiče motorového vozidla za bezpečnost jízdy na silnicích a za dodržování pravidel silničního provozu. Nemůže jím být změněna nebo vyloučena odpovědnost za škodu podle obecných ustanovení občanského zákoníku.

Okresní soud porušil tak v řízení a rozhodnutím zákon v ustanoveních § 6, 100, 120 odst. 1, § 132, 135 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s ustanoveními § 427 a násl. a § 420 o. z.